

Nekrológy a spomienky

RNDr. Mária Stanová 21. 3. 1930–28. 1. 2016

S hlbokým zármutkom sme sa rozlúčili s našou dlhoročnou kolegyňou, milou priateľkou, a bývalou vedeckou pracovníčkou Oddelenia patologickej fyziológie rastlín Botanického ústavu RNDr. Máriou Stanovou.

Narodila sa v Pavliciach pri Trnave. V roku 1949 maturovala na gymnáziu v Trnave a v roku 1954 ukončila vysokoškolské štúdium na PF UK v Bratislave na špecializácii botanika. Do Slovenskej akadémie vied nastúpila už v roku 1955, kde na mladom, len nedávno založenom pracovisku vtedajšieho Laboratória rastlinnej biológie SAV v Bratislave (dnes Botanický ústav SAV) s veľkým zanietením usilovne pracovala a postupne s ďalšími kolegami položila základy v tom čase na Slovensku novej vednej disciplíny, patologickej fyziológie rastlín. Na oddelení patologickej fyziológie rastlín, ktorého súčasťou sa stala svojim pracovným zameraním, pracovala až do odchodu do dôchodku. Od počiatku sa vo svojej práci špecializovala najmä na štúdium hostiteľsko-parazitických vzťahov fytopatogénnych húb rodu *Cytospora* sp., *Monilia* sp. a ďalších, ktoré sa podieľajú na predčasnom odumieraní ovocných drevín (najmä kôstkovín). Pracovala ako samostatná odborná pracovníčka a aktívne sa podieľala na riešení úloh štátneho plánu základného výskumu. Početnými experimentmi dokázala, že uvedené patogénne huby sa aktívne zúčastňujú na usychaní a predčasnom odumieraní najmä broskýň a marhúl. Dokázala, že vznik infekcie na drevinách je v priamej závislosti od intenzity ich poranenia a ročného obdobia, a pre úspešný priebeh infekcie je potrebné aby sa ranový parazit – parazitická huba dostala do kontaktu s bunkami xylému. Histologicko-anatomickými štúdiami lokalizovala rast huby v pletivách hostiteľských rastlín v jednotlivých etapách patogenézy.

RNDr. Mária Stanová sa vyznačovala precíznosťou svojej práce a experimentálnych metód, ktoré používala v podmienkach *in vitro* aj *in situ*. V kruhu svojich blízkych nešetrila láskavým, priateľským, dobrým slovom a radou, ktorú nezištne rozdávala ostatným. Bola nielen kolegyňou, ale i dobrou priateľkou a učiteľkou.

RNDr. Mária Stanová prispela rozsahom a významom svojej celoživotnej vedeckej práce k rozvoju fytopatologickej mykológie a patofyziológie ovocných drevín napadnutých hubami a rozšírila existujúce poznatky o ekológii tohto ochorenia na Slovensku. Za jej pracovné úsilie a výsledky bola ocenená vyznamenaním Predsedníctva SAV, Zaslúžilý pracovník SAV.

Češť jej pamiatke.

KAMILA BACIGÁLOVÁ

Dvaja spolužiaci (k 110. výročiu narodenia Pavla Sillingera a Martina Červenku)

V minulom roku uplynulo 110 rokov od narodenia dvoch významných slovenských botanikov – doc. RNDr. Pavla Sillingera (1905–1938) a RNDr. Martina Červenku (1905–1988), rovesníkov, spolužiakov a dobrých priateľov. Narodili sa v júli 1905 (Pavol 19. júla v Skalici, Martin 6. júla v Liptovskej Tepličke), maturovali v roku 1923 (prvý v Skalici, druhý v Ružomberku) a v rovnakom roku začali študovať na novej Prírodovedeckej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe (vznikla v roku 1920 z Filozofickej fakulty). Pavol prírodopis a chémiu, Martin prírodopis a zemepis. Pochádzali z rôzneho prostredia, Pavol z finančne dobre situovanej lekárskej rodiny, Martin z mnohohodetnej rodiny lesníka. Na seminári k 80. výročiu narodenia P. Sillingera dňa 16. októbra 1985, ktorý organizovala Slovenská spoločnosť pre dejiny vied a umení pri SAV vo filmovom klube v Bratislave, sám M. Červenka spomínal, že Pavol bol veľmi dobre zabezpečený na štúdium i výskum (vybavením, literatúrou, znalosťou jazykov a pod.).

Pavol a Martin prišli do Prahy v období, keď prebiehal diferenciálny proces v rámci generácie, a to aj v spolku Detvan, ktorý združoval slovenských študentov vysokých a stredných škôl v Prahe (od r. 1882). Všimnime si len, aká bola atmosféra v botanickej komunite v Prahe. V júni 1923 v Pezinku zomrel slovenský botanik Jozef Ľudovít Holuby (1836–1923), čestný doktor prírodných vied Univerzity Karlovej (slávnostná promócia sa konala 16. decembra 1922 v Bratislave) a čestný člen Československej botanickej spoločnosti (1920), dopisujúci člen Českej akadémie vied a umení. „Úcty mnohostrannej dostalo sa mu i pri pohrebe 18. júna v Pezinku“ (J.Š. 1923, Slovenské pohľady 39: 444–445). Publikovali sa nekrológy v odbornej a dennej tlači. Karel Domin (1882–1953) v biografickej črte „Josef Ľudevít Holuby“ ešte v roku 1921 napísal: „*Autor těchto rádků čerpal mnohé poučení z přátelských besed s tímto vědcem a národním pracovníkem, který vždy duši i srdcem žil a pracoval pro jednotu československého národa a jež nikdy nezapřel, ani za nejhorších útluků maďarských, že je dobrý Slovák*“ (Domin 1921: 5). Ústava ČSR z roku 1920 totiž zakotvila masarykovskú ideu jednotného československého národa s dvomi vetvami a československý jazyk ako úradný jazyk ČSR. Holuby svoj pezinský herbár a celú svoju knižnicu daroval už v roku 1920 do Prahy. K. Domin sám sa od roku 1920 intenzívne venoval výskumu kveteny Slovenska, osobitne však Tatier. Nad hrobom Holubyho sa mu ešte prihovára ako dekan Prírodovedeckej fakulty UK, v nasledujúcom akademickom roku 1923/24 je prodekanom fakulty. V roku 1923 vydáva „nákladem ministerstva zemědělství“ monografiu *Problémy a metody rostlinné sociologie a jejich použití pro výzkum lučních a pastvinných porostů republiky Československé*.

V septembri 1923 sa v Prahe stretli viacerí adepti biológie, resp. prírodopisu a príbuzných vied. Prvá generácia budúcich československých botanikov. Vladimír Krajina (nar. 30. 1. 1905) bude študovať odbor prírodopis-chémiu ako Pavol. O rok neskôr prišli Miloš Deyl (1906–1985) a Václav Jirásek (1906–1993). V rokoch 1923–1925 Ján M. Novácký (1899–1956), predtým študujúci v Budapešti. Pavlovi a Martinovi prednášali osobnosti rôznych biologických disciplín, dnes známe z histórie. Z botanických odborov to boli profesori J. Velenovský (1858–1949), K. Domin, J. Vilhelm (1876–1931), profesor kryptogamológie, rastlinní fyziológovia B. Němec (1873–1966) a Silvester Prát (1895–1990). Počas ich štúdia v rokoch 1923–1928 došlo k rozdeleniu (r. 1924) Botanického ústavu na dva ústavy: Farmaceuticko-botanický ústav (prednosta K. Domin) a Botanický ústav s pôvodným prednostom J. Velenovským, ktorý v roku 1928 odišiel do dôchodku a obidva ústavy sa opäť spojili.

Pavol a Martin ukončili štúdium v roku 1928 a dali sa na učiteľskú dráhu. Pavol zložil druhú štátnicu a získal kvalifikáciu pre výučbu na stredných školách. Zostal v Prahe a začal učiť na pražských gymnáziách, aby sa uživil. Martin s ťažkosťami hľadal miesto učiteľa na stredných školách na Slovensku, preplnených českými učiteľmi, nakoniec zakotvil v Rimavskej Sobotě (na uvoľnenom mieste po J.M. Novackom, ktorý v roku 1928 odišiel do Bratislavy na ministerstvo školstva a osvetu). Kým Martin sa celý život venoval pedagogickej práci, Pavol mal ambície pre výskumu flóry a vegetácie (rastlinných spoločenstiev), preto sa snažil uplatniť na opätovne spojenom (1927) Botanickom ústave UK u prof. Domina. Od mája 1928 pracoval ako jeho vedecká pomocná sila („tzv. demonštrátor“, spolu V. Krajinom a M. Deylom), od r. 1932 ako nehonorený asistent, po habilitácii v roku 1934 súkromný docent.

V lete 1928 sa uskutočnila 5. medzinárodná fytogeografická exkurzia v ČSR a Poľsku (Eliáš 2008). Podľa uverejneného zoznamu účastníkov sa jej zúčastnili ich spolužiaci V. Krajina a A. Zlatník. Domin pripravil rozsiahly sprievodný materiál publikovaný v angličtine a spolu s Podpěrom druhé vydanie Polívkovho „*Klíče k úplné květene republiky Československé*“ (1928). Maďarský botanik R. Soó, ktorý sa zúčastnil exkurzie na Slovensku, v maďarčine publikovanej recenzii (1929) kritizuje zastaraný De Candolleov systém, ktorý autori použili v Klúčí, upozorňuje okrem viacerých „*chybičiek krásy*“ na „*veľké nedostatky*“ klúča. Klúč neberie do úvahy novšiu maďarskú a poľskú literatúru. Pripomína Jávorkovu Magyar Flórájá (1924–1925), „*chýba rad rodov a druhov vyskytujúcich sa na Čechmi okupovanom území*“ (p. 101). Záverom konštatuje, že „*táto práca je aktuálna, ale i nedokonaná*“. Pavol poznal a čítal maďarskú literatúru, o týchto nedostatkoch Polívkovho klúča vedel. Martin na seminári spomínal, že aj toto formovalo vzťah Domina k P. Sillingerovi.

Pavol sa spočiatku venuje výskumu vegetácie v blízkosti svojho rodiska – Bielych Karpát a v roku 1929 publikuje monografiu „*Bílé Karpaty. Nástin geobotanických poměrů se zvláštním zřetelem k společenstvům rostlinným*“, čo je jeho dizertačná práca. Skúma xerothermnú vegetáciu Slovenska a v roku 1930 publikuje prácu „*Vegetace Tematínských kopců na západním Slovensku. Příspěvek k fytogeografii a fytosociologii vápencových obvodů v jihozápadních výběžcích karpatských*“. O rok neskôr K. Domin vydáva z rovnakého územia prácu *Piešťanská květena. Základy zeměpisného rozšíření rostlin v Piešťanských a Tematínských kopcích ...*“ (1931). V roku 1931 Geobotanická sekcia ČSBS zriadila stálu výskumnú stanicu na Štrbskom plese vo vile Marina, čo dôsledne využil Pavlov spolužiak V. Krajina na detailný výskum vysokohorskej vegetácie v Mlynickej doline. Sillinger skúma vegetáciu Nízkych Tatier, publikuje niekoľko kratších príspevkov a v roku 1933 „*Monografickú studiu o vegetaci Nízkých Tater*“ v rámci Knižovny pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze. Je to jeho habilitačná práca. Habilituje sa 19. februára 1934, potom pracuje ako súkromný docent na Botanickom ústave PriF UK v Prahe. Počas jeho výskumných prác na Slovensku mu pomáhal Martin Červenka. Sám Pavol o tom píše: „*Na botanických exkurzích, které sme letos v létě s kol. M. Červenkou podnikli do Velké Fatry ...*“ (Sillinger 1930: 132). V tom čase (1933–1934) bol Domin rektorom Univerzity Karlovej a bojoval za navrátenie univerzitných inšignií. V roku 1935 sa Pavol stáva členom výboru Československej botanickej spoločnosti. Martin ako stredoškolský profesor vyučuje na gymnáziu v Rimavskej Sobotě, venuje sa práci s mládežou vo Zväze Junákov, skautov a skautiek republiky Československej, v r. 1935 je okresným spravodajcom.

Pavol sa po roku 1935 orientuje viac na ekologický výskum, buduje ekologické laboratórium v Prahe, robí náročné „*mikrobiologicko-fytosociologické*“ výskumu v lesných spoločenstvách na Slovensku, prieskum pôdnej mikroflóry spolu s Františkom Petrů. Akú úlohu zohrala diskusia s lesníkmi (cf. Krajina & Sillinger 1935), môžeme tušiť. Pavol Sillinger bol fytoecenológ (v tej

dobe sa označovala ako rastlinná sociológia) a ekolog (Eliáš, 2007). Preto kritika J. Komárka, že „...naše sociologická literatúra má ráz výhradne deskriptívni a nevšímá si vzťahy medzi vegetáciou a stanovišťom ...“ (cf. Krajina & Sillinger 1935), musela ako neoprávnená vyvolať reakciu. Ved' ekologickému výskumu sa venuje zvýšená pozornosť. Dôkazom má byť aj to, že „*při botanickém ústavu staroslavné university Karlovy byla zařízena ekologická laboratoř (v zrušené černé komoře ve sklepe a v malé místnosti po bývalém záchodě)*“, ... *ve které se již delší dobu horlivě pracuje na několika problémech*“ (Krajina & Sillinger l. c., p 3). Pritom „... *botanický ústav je ... na tom tak špatně, že nám nemůže hraditi běžné výlohy, spojené s chemikáliemi a aparáty, takže jsme nuceni si je obstarávat za peníze svých hubených asistentkých platů*“. Museli mať veľkú motiváciu, „*mnoho idealismu a sebazapření*“, aby mohli v takýchto podmienkach vedecky pracovať. Pavol sa púšťa do ďalšej práce. V rokoch 1936–1937 už pracuje na 10 výskumných plochách v Bielych a Malých Karpatoch, Slovenskom rudohorí, Nízkych Tatrách, skúma nitrogénnu mikroflóru a viazanie vzdušného dusíka v pôdach lesných spoločenstiev. Výsledky svojho výskumu publikuje vo štvrtročníku *Studia botanica czechoslovaca*, ktorý vydával Kruh mladých československých botanikov. Rukopis dodal na publikovanie 20. 12. 1937, článok vyšiel 15. 3. 1938. Ako adresu pracoviska uvádza „*Oekologisches Laboratorium des botanisches Institutes ...*“. Ďalšie práce v r. 1937 a 1938 sám a spolu s F. Petřů, jedna práca vyšla posmrtno. Pripravuje a podieľa sa na tímovom ekologickom výskume na trvalých výskumných plochách. V auguste 1938 však končí jeho krátky život. Jeho mladší spolužiak Miloš Deyl mu venuje svoju monografiu o rode *Sesleria* (Deyl 1946). Hodnotí sa jeho priekopnícky význam. „*Sillinger se dovedl sám zapracovati do studia mikroobů, žijících v půdách v různých společenstev lesních tak, že byl by se jistě stal již velmi brzy mezinárodně uznávaným odborníkem v tomto odvětví botaniky*“ (Krajina 1938, p. 191). Zostáva hodnotenie: bol „*autorem průkopnických prací o půdní ekologii*“.

Podľa Hadača (2007) „...*Domin mu příliš nepřál*“, čo dokumentuje skutočnosťou, že „*svou laboratoř si musel budovat z WC někde v místech dnešního sekretariátu Botanické společnosti*“. Prof. J. Dostál na seminári v roku 1985 spomínal, že pôvodný rukopis Sillingerovej habilitačnej práce sa stratil a Pavol ju musel napísať znovu. Po rokoch sa našiel založený medzi herbárovými položkami. Habilitoval sa v rovnakom roku ako jeho rovesník Vladimír Krajina v roku 1934 zo systematickej botaniky. „*Jeho oborem vědním již za studií na universitě byla fytosociologie, v které se dokonale vzdělal jako žák prof. Dr. Karla Domina. Měl pro toto odvětví botaniky neobyčejné nadání, což brzy jeho učitel poznal a záhy ho ve vědecké práci i ve vysokoškolské dráze účinně podporoval*“, napísal Krajina (1938, p. 190) v nekrológu. Sám Domin v krátkom úvode k „*posmrtnéj vzpomínce*“ V. Krajinu napísal „*Nikdy nebude však možno zapomenouti tohoto hlubokého myslitele a dobrého člověka*“. Dokonca, že „...*československá obec botanická*“ smúti „...*nad tragickým a nečekaným odchodem jednoho ze svých nejlepších členů*“.

P. Sillinger svojimi štúdiami prispel k poznaniu kveteny Slovenska a ku fytogeografickému členeniu územia. Prihovára sa za širšie chápanie základnej regionálnej jednotky geobotanickej. Malé regionálne rozdiely možno účelnejšie zhodnotiť rozdelením veľkých okresov na nižšie jednotky (podokresy, obvody). V tomto zmysle uvádza okres dolomitových a vápencových kopcov juhozápadného Slovenska (*Transvagicum dolomitico-calcareum*), ktorý prevzal Futák (1947) v práci o xerothermnej vegetácii skupiny Kňazného stola, a okres stredokarpatskej vápencovej vysočiny, ktorý je viac-menej totožný s okresom fatranským podľa nového Dominovho členenia (Eliáš 1992). Domin (1936) priznal Pavlovi účasť na tomto výskume a uznal jeho prínos, keď v závere práce o vývoji kveteny južného Slovenska napísal: „*The study of the expansion of the Pannonian vegetation into the territory of the West Carpathian region has been carried out since 1919 by my-*

self and my collaborators (especially P. Sillinger) and we hope to be able to draw in the near future a clear picture of the migration of single species as well as whole associations“.

Martin Červenka zostal učiteľom, venoval sa pedagogickej činnosti po celý život, samostatný terénny botanický výskum ho zrejme nelákal. Po roku 1938 učil na gymnáziách v Ružomberku, Trstenej a v Komárne, od roku 1952 bol externým pedagógom na Vyššej pedagogickej škole v Bratislave, ktorá pripravovala učiteľov vyšších ročníkov stredných škôl. Od roku 1953 sa venuje príprave učiteľov stredných škôl na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave, je vedúcim biologických katedier až do roku 1960. Na tomto pracovisku začína jeho kariéra autora vysokoškolských učebných textov a príručiek. V roku 1957 spolu s J. Klinovským (1921–1983) vydáva skriptum Všeobecná botanika.

Na spomínanom seminári v roku 1985 M. Červenka hovoril o tom, ako ho Pavol Sillinger podnecoval k práci. Floristický i fytoecologický výskum na Slovensku robili viacerí stredoškolskí učители: S. Trapl (1884–1946) v Banskej Bystrici, V. Vlach (1886–1961) v Nitre, R. Mikyška (1901–1970) v Banskej Štiavnici, ale aj J. M. Novacký v Prievidzi. Nenasledoval ich príklad. Venoval sa pedagogickej práci. Na Slovensku to bol J. M. Novacký, ktorý prekladal stredoškolské učebnice do slovenčiny, sám je autorom učebníc pre stredné školy, gymnáziá (1943, 1948), venoval sa botanickej nomenklatúre a terminológii (cf. Buffá 1956, 1972). Po jeho smrti v roku 1956 však Martin preberá jeho „štafetu“, začína publikovať a prekladať (Červenka 1962a, b). Jeho starostlivosť o slovenskú botanickú nomenklatúru a terminológiu súvisela s jeho pedagogickou a prekladateľskou činnosťou. V roku 1956 sa ujal vedenia Komisie pre botanický terminológiu a s kolektívom pripravil na vydanie terminológiu morfológie rastlín. Ako sa v úvode píše, „*Dbalo sa aj na to, aby nevznikli veľké rozdiely medzi slovenskou a českou botanickou terminológiou*“ (Kolektív 1959). Prekladá kľúč na určovanie rastlín Jana Martinovského a kol. (1960, 4. prepracované vydanie vyšlo v roku 1987). Jeho dlhoročná práca v oblasti botanickej nomenklatúry sa završila knižným dielom „Slovenské botanické názvoslovie“ (spolu s F. Činčúrom, M. Jasičovou a J. Záborským, 1986).

Po zrušení Vysokej školy pedagogickej v roku 1960 bol penzionovaný. Ale od roku 1964 až do roku 1976 pracuje ako odborný asistent na Katedre systematickej botaniky PríF UK v Bratislave. Venuje sa príprave diaľkových študentov a najmä píše skriptá zo systematickej botaniky výtrusných rastlín a semenných rastlín (1967) a Botanický terminologický slovník (1968). Spolupracuje so Slovenským pedagogickým nakladateľstvom pri príprave a vydávaní príručiek pre stredné a vysoké školy. Organizuje a pripravuje (s kolektívom autorov) vydanie Malého kľúča výtrusných rastlín (I. diel, 1965) a Kľúčov na určovanie výtrusných rastlín (I.–III. diel, 1975, 1971, 1976), ministerstvom školstva schválené vysokoškolské príručky, resp. príručky pre vysoké školy. Medzitým píše Kľúč na určovanie drevn podľa púčikov a konárikov (SPN, 1974). S kolektívom (V. Peciar, F. Hindák) pripravil vysokoškolskú učebnicu Základy systému a evolúcie výtrusných rastlín (1984). Vyvrcholením jeho prekladateľskej a tvorivej činnosti je niekoľko rokov trvajúci preklad Dostálovho „Veľkého kľúča na určovanie vyšších rastlín“, ktorý vyšiel v dvoch zväzkoch po smrti prekladateľa (1991, 1992). Pre vydavateľstvo Mladé letá prekladá Veľký obrazový atlas rastlín (F. A. Novák 1976). Po ukončení série atlasov Obrázková kvetena Slovenska (Májovský a kol. 1965–1977) pre vydavateľstvo Príroda pripravil so širším kolektívom botanický atlas „*Z našej prírody*“ (Krejča, ed., et al. 1978) s farebnými obrázkami J. Krejču. Spomenúť by sme mohli ďalšie preklady z češtiny, redakčné práce (napr. Hríbovité rastliny) a populárne knižky

pre mládež. Pavol Sillinger by bol iste s uspokojením sledoval túto mimoriadnu aktivitu svojho spolužiaka a priateľa Martina Červenku.

Uvedené skutočnosti jednoznačne potvrdzujú, že obaja slovenskí botanici, hoci rozdielni charakterom i oblasťou pôsobenia, si zasluhujú našu trvalú pozornosť a úctu. Výsledky ich práce sa stali súčasťou nášho poznania, pomáhajú nám riešiť aktuálne úlohy aj v súčasnosti. Česť ich pamiatke.

Literatúra

- Buffá, F. 1956. Prof. J.M. Novacký a slovenská botanická nomenklatúra. Slovenské odborné názvoslovie 4: 353–458.
- Buffá, F. 1972. Vznik a vývin slovenskej botanickej nomenklatúry. K histórii slovenského odborného slovníka. Vydavateľstvo SAV, Bratislava.
- Červenka, M. 1962. Návrh názvov pre niekoľko rastlinných rodov. Čs. terminologický časopis 1: 232–234.
- Červenka, M. 1962. Niekoľko poznámok k botanickej nomenklatúre v knihe Okrasné rastliny od V. Buchtu. Čs. terminologický časopis 1:237–240.
- Červenka, M. & Klinovský, J. 1957. Všeobecná botanika. Bratislava.
- Deyl, M. 1946. Study of the genus *Sesleria*. Opera Bot. Českoslov. Praha, 3:1–257.
- Domin, K., 1920. Josef Ludevít Holuby (Příspěvek k dějinám botanického výzkumu Slovenska). Věda Přír. 2: 25–32.
- Domin, K., 1936. Some remarks on the genesis of the flora of southern Slovakia. Ber. Schweiz. Bot. Ges., 46 (Festband E. Ruebel): 545–555.
- Eliáš, P. 1992. Dolomitová hornatina Oslansko-topolčianska v práci Pavla Sillingerera. Rosalia, (Nitra) 8: 257–262.
- Eliáš, P. 2007. Poznámky k dejinám ekológie na Slovensku. SEKOS Bulletin 15/1: 38–44.
- Eliáš, P. 2008. Význam medzinárodných fyto geografických exkurzií (I.P.E.) pre rozvoj ekológie vo svete a na Slovensku. SEKOS Bulletin 16/1: 42–44.
- Hadač, E. 2007. Je lépe se opotřebovat než zrezivět. Vzpomínky na botaniky a ekology. Vydav. SEN Dobré.
- Klika, J. 1948. Rostlinná sociologie (fytocenologie). Melantrich, Praha.
- Kolektív, 1959. Terminológia botanickej morfológie. Vydavateľstvo SAV, Bratislava.
- Krajina, V. 1938. Za Pavlem Sillingerem. Věda Přír. 19: 190–192.
- Krajina, V. & Sillinger, P. 1935. K diskusi o významu fytosociologie pro lesnictví. Českoslov. Les 15/17: 189–191.
- Novák, V., Kavina, K., Klika, J. et al. 1935. Příručka metodiky rostlinné sociologie, pedologie a ekologie. Praha.
- Sillinger, P. 1931. *Festucetum carpaticeae* dans les Basses Tatras, comparé avec l'association analogue dans les autres parties de la region des Carpathes occidentales. Bull. Int. Acad. Sci. Bohem. 1931: 1–3.
- Soó, R. 1929. Domin K. és Podpěra J. Klíče k úplné květeně Republiky Československé. Olmutz, 1928, p. 1–126, 1–1084. (A csehszlovák kőztársaság teljes flórájának kulcsa). Bot. Kozl. 26: 100–101.
- Zlínka, J. 2010. Červenka, Martin. In Vozárová, M. & Šípošová, H. (eds), Osobnosti botaniky na Slovensku. Veda, Bratislava. p. 107–108.